

UNIVERZITET U SARAJEVU

školska 2002/03

PEDAGOSKI FAKULTET U ZENICI

ODSJEK MATEMATIKA I INFORMATIKA

SEMINARSKI RAD

PREDMET : INFORMATIKA

TEMA: “PRAVILA PONASANJA NA INTERNETU “

student:

Broj indexa:

SADRŽAJ

1. Uvod 3
2. Vodic kroz internet 4
  - 2.1 Sta je to Internet? 4
  - 2.2 Ko upravlja Internetom? 5
  - 2.3 Kako se prenose informacije putem Interneta? 5
  - 2.4 Kako se povezuju mreze? 6
  - 2.5 Koje su to Internet usluge? 6
3. Pravila za web, e-mail i chat 8
4. Literatura 12

1. UVOD

Internet je brzinom razvoja svoje racunarske infrastrukture omogucio zainteresovanim ljudima da se iz bilo kog kraja svijeta, u bilo koje vrijeme, ukljuce i

koriste ili razmijene podatke koji su im na raspolaganju.

Svaki korisnik svijesno ili nesvijesno moze postati uzrocnik ili zrtva zabranjenog

ponasanja korisnika na Internetu.

Da bi se takve pojave sprijecile ili svele na najmanju mjeru, u sistemu Interneta vase

opste prihvacene norme, pravila i preporuke ponasanja.

Internet Servis Provajder u svakoj zemlji, zahtijava od svakog korisnika da postuje

pravila ponasanja na Internetu i to se zove **Netiquette**.

Rijec " Netiquette " sastoji se od engleske rijeci net-mreza i etiquette-pravila pristojnosti.

To je skup pravila ponasanja na Internetu koja se odnose na mail, news, www, ftp,

mailing liste, itd.

Ako zelite biti pristojan i kulturn gradanin i korisnik Interneta morate ih znati, postivati i pridrzavati se pravila ponasanja na Internetu.

Internet kao fenomen modernog svijeta stvorio je jednu vrstu posebne kulture ili

subkulture u koju se mogu ukljuciti ljudi iz cijelog svijeta.

Ukljucivanje u tu zajednicu slobodno je i neograniceno.

Ipak, da bi bili prihvaceni u cyber svijetu, kao i u stvarnom zivotu, moramo postovati osnovne eticke principe. Internet nije , kako se misli, anarhicko mjestopostoje

odredjena pravila koja se trebaju postivati.

Odnose se na sve vidove koristenja Interneta o moramo ih postivati dok surfamo

Webom, kada koristimo e – mail, ucestvujemo o forumima, a posebno kada komuniciramo (chatamo) sa drugim ljudima.

U krajnjem slucaju . kada koristimo Internet moramo uvijek imati na umu da svojim

ponasanjem mozemo nesvjesno izazvati stetu drugih ljudima. Jer ipak sa druge strane monitora uvijek se nalaze ljudi. Pravila i norme ponasanja najcesce ne postuju

novi korisnici Interneta, popularno nazvani newbies i lameri pe se lako prepoznaju.

Net etika podrazumijeva da stari korisnici pomognu novim. Jer to je način na koji će net kultura najbrže biti prenesena.

2. VODIC KROZ INTERNET

2.1 Sta je to Internet?

Rijec koju svaki dan izgovara sve više ljudi. Sta je to Internet ustvari? U narednim redovima pokušat ću vam odgovoriti upravo na to pitanje. Prije svega mislim da bi bilo korisno znati sta je uopšte mreža. PC-racunari, osim što mogu izvršiti klasične funkcije, mogu biti i povezani u mrežu. Povezani u mrežu mogu komunicirati međusobno i koristiti zajedničke resurse. Uglavnom se koriste tri načina povezivanja računara u mrežu, i to : povezivanje na lokalnom nivou, obično unutar jedne zgrade ili jednog pogona, što čini lokalnu mrežu LAN/Local Area Network/. Povezivanje na nivou malo veće destinacije, naprimjer jednog grada, nazivamo MAN mreža/ Metropolitan Area Network/. Takva jedna WAN mreža jeste i Internet. Internet zapravo čini i jedna i druga i treća varijanta ili, ako hocete, Internet je više od mreže, to je mreža sastavljena od mreža. Ili, bolje rečeno, to je jedan apstraktan sistem koji povezuje samo softwere. Zato je pomalo teško dati konkretan opis tog sistema. Početkom sedamdesetih godina američka armija gradi informatičku mrežu kojom namjeravaju povezati sve najvažnije punktove a koja bi mogla preživjeti i atomski rat u kome bi, kako su pretpostavljali, bila uništena većina postojećih sistema veza. Po završetku gradnje ustanovili su da je takva mreža potpuno neiskoristena jer oni nisu imali niti približno toliko informacija koliko se moglo prenjeti tim novim informacijskim sistemom. Da bi se takva mreža i iznad svega velika ulaganja što bolje iskoristila, dozvoljavaju priključak i korištenje mrežnih

potencijala prvo velikim americkim fakultetima i institutima a potom i drugim korisnicima. Nesto kasnije Internet prelazi granicu USA i postaje jedna globalna mreza na koju ima pristup gotovo cijeli Svijet. Danas imamo vec oko 170 miliona korisnika u cijelom Svijetu i broj vrtoglavo raste. Posto je Internet slobodno i dobrovoljno organizirana mreza, ne postoji niti jedna oficijelna grupa ili organ koji upravlja ili vodi ovu mrezu. Umjesto toga postoje mnoge privatne organizacije, univerziteti, drzavne ustanove koje vode dijelove ove gigantske mreze. Svi rade zajedno u jednoj demokratskoj, slobodnoj organiziranoj alijansi.

2.2 Ko upravlja Internetom?

Postoji, ipak, nekoliko organizacija, prvenstveno u Americi, koje su, ustvari, vise pomoc i podrška interneru nego njegova uprava, naprimjer: Internet Society je privatna, neprofesionalna organizacija koja izdaje preporuke i stara se o tome kako funkcioniraju odredjeni protokoli koji su doneseni npr. TCP/IP. InterNIC/Internet Network Information Centar/ je organizacija koja vodi internet registar. Internet registar je, ustvari, spisak internet adresa. Ova organizacija vodi racuna o dodjeli adresa pojedinim korisnicima na globalnom planu. Ona u saradnji sa NSF/National Science Foundation/ pomaze organizacijama u koristenju Interneta. Sve lokalne i mreze regionalnog karaktera povezane su na centralni prijenosni sistem, sto je obicno sistem koji omogucava brzi prijenos podataka. Taj sistem, koji je uglavnom u vlasnistvu drzave, prenosi cijeli saobraćaj interneta unutar i izvan zemlje ka medunarodnom sistemu veza. Na sistem su povezani razni korisnici koji nude razlicite vrste informacija kao univerziteti, instituti, privatna lica i razna udruzenja i institucije. Sistem koristi uglavnom vec postojecu infrastrukturu

telekomunikacija. Prijenos podataka može se odvijati preko svih klasičnih sistema
veze kao : običnog bakarnog kablovskog vodica, koaksijalnog kabla, ali i
satelitskih
prijenosima.

2.3 Kako se prenose informacije putem Interneta?

Da bi se osigurao prijenos podataka putem interneta, svi proizvođači opreme i
programske podrške moraju postivati određene norme ili, kako ih struka zove,
protokole. Jedan od najvažnijih je TCP/IP (Transmission Control
Protocol/Internet

Protokol). Ovaj protokol propisuje kako će neki program biti upakovan te
transportiran na određite. Naime, prijenos informacija i programa odvija se
tako što

fajl ili program pakuju u više malih paketica koji za sebe imaju podatke o
primaocu i

koji se na put ka određitu šalje neovisno jedan od drugog i putem koji je
trenutno

slobodan. Po prispjecu na određite svih dijelova fajla ili svih paketica
poslanog

programa, program se ponovopakuje u jednu cijelinu i na raspolaganju je
korisniku.

Kako se signal prenosi na velike daljine različitim sistemima prijenosa te na
tom

putu, uslijed prijenosa, gubi na jačini, to se ukazala potreba da se signal
pojačava u

prijenosu. Za pojačanje električnog signala, ali i povezivanje udaljenih mreža
služe

repetitori /Repeater/.

2.4 Kako se povezuju mreže?

Imamo više načina povezivanja mreža radi toga što je internet obuhvatio mreže
različitog tipa i sa različitom programskom podrškom. Istorodne lokalne mreže
LAN

povezuju se pomoću sustava za premostavanje /Bridge/ koji se sastoji od sklopa
i

određene programske podrške. Povezivanje rasprostranjenih mreža WAN i
lokalne

mreže LAN obavlja se posredstvom posredničkog sistema /Router/. Ovaj

posrednički sistem uglavnom povezuje mreže istog protokola. Osnovna zadaća posredničkog sistema je usmjeriti poruku najpovoljnijom i najkracom vezom ka primaocu. Raznorodne lokalne mreže ili raznorodni dijelovi jedne lokalne mreže povezuje se mrežnim prolazom /Gateway/. Ovaj sistem ima zadatak osigurati povezivanje dvaju različitih sistema mreže te izvršiti pretvaranje protokola kako bi se poruka mogla prenjeti primaocu. Načelno je moguće sve mreže povezivati u jedan jedinstveni sistem kod kojega će moći komunicirati svaki korisnik sa svakim bez obzira na vrstu opreme i pogonskog software-a.

2.5 Koje su to Internet usluge?

Povezivanjem svog računara na internet mrežu korisniku se pružaju sljedeće mogućnosti: Koristeci neki od programa, koji predstavljaju Home page citace, kao Microsoft Internet Explorer ili Netscape Navigator možemo posjetiti bilo koju Home page i na njima pronaći fantastično mnogo informacija iz svih oblasti života. Ovaj dio interneta nazivaju i WWW /World Wide Web/. On je ujedno i najrasprostaniji. Koristeci neki od programa elektronske pošte kao Microsoft Exchange, Outlook Express, Netscape Mail ili neki drugi, ima ih zaista puno, možemo slati primati pisma sa jednog na drugi kraj svijeta fantastično brzo. Ovo je svakako danas jedan od najviše korištenih dijelova interneta. Koristeci program Microsoft fax ili neki drugi, možemo poslati ili primiti fax. Treba reći da je moguće slanje i primanje faxesa i prema klasičnim fax aparatima. Ovaj program je uveliko u sjeni e –maila. Koristeci program Microsoft Internet News ili Netscape News postati preplatnik i ucesnik neke od diskusionjskih grupa. Koristeci određenu sklopovsku i programsku podršku biti ucesnik video konferencija. Koristeci program MIRC /Microsoft Internet Relay Chat/ ili neki drugi komunicirati sa prijateljima u cijelom Svijetu.

Danas najpopularniji među omladinom.
Koristeći program FTP /File Transfer Protocol/ prenijeti ili prebaciti neki fajl ili program sa jednog na drugi računar ili instalirati neki od programa sa neke od kućnih stranica proizvođača software-a, telefonirati putem interneta.
Osim ovih, klasičnih u novije vrijeme internet se jako puno koristi u komercijalne svrhe.

3. PRAVILA ZA WEB, E-MAIL I CHAT

Osnovno pravilo kojeg se moramo pridržavati kada objavljujemo informacije na

Internetu jeste da one **ne smiju** biti zakonom zabranjene, uvredljive, iritantne ili

sadržavati prijeteće poruke, čime možemo povrijediti druge ljude.

Postovanje autorskih prava, redovno ažuriranje stranica uveliko pomaže stvaranje

boljeg web prostora. Svaka stranica treba imati kontakt adresu web mastera, a korisno je imati dio u kojem su prikazana najčešća pitanja, FAQ-Frequently Asked

Questions, koja će pomoći korisnicima. U svakome slučaju, treba imati na umu da

informacije koje objavljujete na Internetu mogu pročitati svi i da bi one trebale biti

korisne, interesantne, zabavne.

Što se tiče korištenja e-maila, pravila su slijedeca:

- Ukoliko ne koristite postupke enkripcije (hardware ili software), morate znati da električna pošta na Internetu nije sigurna. Nemojte nikada staviti u e-mail ono što ne biste stavili na dopisnicu
- Postujte vlasnička prava nad materijalima koje reproducirate. Skoro sve zemlje imaju zakone o vlasničkim pravima.
- Ukoliko prosljedjujete poruku koju ste primili, ne mijenjajte sadržaj. Ako je to bila osobina poruke upućena vama i vi je preusmjeravate grupi, zatražite dopuštenje. Možete je skratiti i citirati samo dijelove od značaja, ali naznačite njezinog autora.
- Nikada ne saljite "Lance sreće" koji su zabranjeni na Internetu. Pristup mreže će vam biti uskraćen. Obavijestite svog administratora ukoliko primite "Lance sreće".
- Olaksajte stvari primatelju. Mnogi programi za e-mail izbrisu podatke iz zaglavlja koji sadrže adresu za odgovor. Da biste bili sigurni da ljudi znaju tko ste, uključite liniju ili dvije na kraju poruke s podacima za kontakt. Možete napraviti datoteku s kontaktnim podacima i uključivati ga na kraj vaših

poruka. Neki programi to rade automatski. U Internet zargonu to je poznato kao “.sig” ili “signature” datoteka. Vasa .sig datoteka ce nadomjestiti vasu posjetnicu, a mozete ih imati nekoliko za razlicite prigode.

- Ukoliko ukljucite “signature“ datoteku, pazite da bude kratka. Preporucijiva duljina bila bi ne vise od cetiri linije. Imajte na um da mnogi ljudi placaju pristup Internet-u po minuti i sto je vasa poruka dulja, oni vise placaju.
- Budite oprezni prilikom slanja elektronske poste. Postoje adrese koje predstavljaju grupu ljudi, a izgledaju kao da se radi o jednoj osobi. Znajte kome saljete e-mail
- Imajte na umu da je primatelj ljudsko bice cija se kultura, jezik i smisao za humor mogu razlikovati od vasih. Problema moze biti i s mjernim jedinicama i idiomima. Budite osobito oprezni sa sarkazmom.
- Ne koristite velika slova. **VELIKA SLOVA IZGLEDAJU KAO DA VICETE.**
- Koristite “ smileye “ da naznacite ton, ali koristite ih s mjerilom. Nemojte misliti da ce time primatelj nuzno biti zadovoljan sadrzajem poruke ili da cete time ponistiti uvredljivu poruku.
- Cijena slanja elektronicke poste placaju, u prosjeku, podjednako posiljatelj i primatelj (ili njihove organizacije). To je razlicito od drugih medija kao sto su postanske posiljke, telefon, TV ili radio. Primatelj elektricke poste moze imati troskove kao sto su sirina pojasa, diskovni prostor ili koristenje procesora.

To je osnovni ekonomski razlog zasto nazatrazeno e-mail oglasavanje nije dobrodoslo (i u raznim kontekstima je zabranjeno).

- Ne saljite velike kolicine podataka ljudima koji nisu zatrazili
- Citajte mailing liste i news grupe prije nego sto na njih nesto posaljete. Ovo ce vam pomoci razumijeti pravila ponasanja grupe
- Neokrivljujete system administratora zbog ponasanja korisnika sistema
- Predpostavite da pojedinci govore u svoje osobno ime i da ono sto napisu ne predstavlja njihovu organizaciju (osim ako nije eksplicitno navedeno)
- Imajte na umu da i elektronicna posta i news trose resurse sistema. Obratite pozornost na sva pravila koja vasa organizacija moze imati o korisniku ovih resursa.
- Poruke i clanci trebaju biti krati i u vezi s onim o cemu se raspravlja. Ne skrecite s teme i ne saljite poruke samo zato da bi ukazali na tudje greske u tipkanju ili pravopisu. Ovako ponasanje ce vas, vise od bilo cega, oznaciti kao nezrelog pocetnika.
- Krivo predavljanje nije dopusteno.
- Oglasavanje je dopusteno na nekim listama i grupama, a osudjivano na drugima! Ovo je jos jedan primjer zasto treba upoznati auditorij prije slanja

poruke. Nezatrazene reklamne poruke koje se ne tice tema rasprave ce sigurno uzrokovati da dobijete mnogo ljutih odgovora.

- Procitajte sve clanke u slijedu (thread) prije nego saljete odgovor. Ne saljite "Ja takodjer" poruke ciji sadrzaj je ogranicen na slaganje s predhodnom porukom. Sadrzaj poruke bi trebao prosirivati onu na koju se nadovezuje.
- Posaljite odgovor elektronicnom postom ako se tice samo jedne osobe. Newsi se globalno distribuiraju i cijeli svijet vjerovatno nije zainteresovan za osobne odgovore. Nemojte, modjutim, oklijevati da posaljete nesto od interesa za sve sudionike u raspravi.
- Ako mislite da je clanak od interesa za vise grupa, budite sigurni da ga CROSSPOST-ata, a ne da ga saljete posebno u svaku grupu. Opcenito, ne vise od pet-est grupa ce imati interese dovoljno slicne da bi se to cinilo.
- Razmislite o koristenju prirucnika, knjiga, help-datoteka i sl. prije nego postavite pitanje. Postavljanje na newsima pitanja za koja postoje odgovori na drugim mjestima imat ce za posljedicu mrzovoljne " RTFM " odgovore (read the fine manual – iako i vulgarno znacenje za " F " rijec postoji).
- Iako postoje news grupe u kojima je oglasavanje dopusteno, opcenito se smatra kriminalnim cinom oglasavati proizvode koji se ne tice same rasprave. Ako posaljete oglasnu poruku na mnogo grupa, vjerovatno cete izgubiti pravo na pristup Internet-u !
- Predstavljanje tudjim imenom u news clancima nije dopusteno. Od toga se mozete zastiti koristenja software-a koji generira "otisakprsta" kao sto je PGP.

Pravila ima mnogo, ali ona postoje da se olaksa rad i pretrazivanje na Internetu svih

korisnika. Oni koji se ne pridravaju pravila otezavaju ne samo sebi nego i drugima.

Pravila su jednostavna, lagana i lako se nauce, te ih se nije tesko pridravati i omogucavaju korisniku da se zna lako i brzo kretati po mrezi.

4. LITERATURA

1. Net etika za pocetnike, INFO Magazin
2. Vodici kroz Internet, Logosoft www.lol.ba
3. Pravila ponasanja na Internetu-Netiquette, www.wolf.hr
4. Pravila ponasanja, Data Voyage, www.dv.co.yu
5. Prirucnici, Smartnet, www.Smartnet.ba
6. Netiquette, ZamirNet, www.Zamir.net
7. Zloupotreba Interneta, Moje novosti, www.tedi.hostbet.net
8. Upustva za korisnike, Bihnet, www.bih.net.ba